

ОРІЄНТИРИ
ПОСТКРИЗОВОГО
ПЕРІОДУ

стор. 11

ПСЕВДОМАСОВА
ПОСЛУГА

стор. 12

ЧИ ВАРТО
БОЯТИСЯ
ВАЛЮТНИХ ВІЙН?

стор. 16

УРЯДОВИЙ КУР'ЄР

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

БАНКИ
ТА ФІНАНСИ

ЧЕТВЕР, 4 ЛИСТОПАДА 2010 РОКУ

№1

ЦИТАТА

МИКОЛА АЗАРОВ:

Прем'єр-міністр України про депозити

«Ми оживили економіку. Депозити населення вийшли на докризовий рівень 2007 року. Це велике досягнення Уряду».

Банки долають збитковість

Гривня скоріш посилиться, ніж ослабне

Національний банк України покращив прогноз із загальноного сальдо платіжного балансу України. Про це повідомив член правління та виконавчий директор з економічних питань НБУ Ігор Шумило. «На фоні погіршення наших очікувань по поточному рахунку ми покращили прогноз сальдо фінансового рахунку і вважаємо, що загальне сальдо буде позитивним. Більш того — складе \$1-1,5 млрд», — таку думку висловив пан Шумило на конференції міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings.

Якщо уряд вирішить перенести повернення боргу російському «Внешторгбанку» у розмірі \$2 млрд на наступний рік, то позитивне сальдо буде ще більшим. НБУ також позитивно оцінює платіжний баланс країни на 2011 рік. Експерти вважають, що до кінця року ризиків для стабільності курсу гривні небагато. Зазначена динаміка платіжного балансу і тиск на валютний ринок, наголошують у Національному банку, дозволяють робити висновки, що в Україні більше передумов для посилення гривні, ніж її ослаблення.

ЦИФРА

\$34,7 млрд

становить загальний обсяг міжнародних резервів НБУ (на 1 жовтня 2010 р.)

СТРАТЕГІЯ. Кредитування банками національної економіки все ще залишається проблемою, але НБУ вже реалізує стратегію, яка матиме позитивний вплив на відновлення активності підприємств

стор. 10

Київ намагається позбавитися боргів

Петро ФІАЛКО
для «Урядового кур'єра»

У 2011 році столиця повинна розрахуватися по євробондах загальною сумою \$200 млн, але міськадміністрація хоче обміняти цінні папери на більш довгострокові. «Або ж треба буде вирішувати питання про зменшення виплат з бюджету міста

до бюджету країни», — таку позицію висловив начальник Головного управління економіки та інвестицій Київської міськадміністрації (КМДА) Ігор Довбань.

Голова профільної бюджетної комісії Київради Роман Ярошенко повідомив «УК», що також розглядається можливість реструктуризації займів, строк яких закінчується у 2011-2012 роках.

ДОВІДКА «УК»

За свою історію Київ тричі випускав євробонди за ставками від 8% до 8,625% річних. Тепер столиця має закрити євробонди на загальну суму у \$700 млн, а саме на \$200 млн 15 червня 2011 року та по \$250 млн 26 листопада 2012 року та 11 червня 2015 року.

Станом на кінець 2009 року, за даними агентства Fitch, прямий борг столиці становив 5,6 млрд грн, або 47,3% поточних доходів (2008 рік — 33,1%). При цьому борг значною мірою складається з номінованих у доларах США довгострокових євробондів на загальну суму \$700 млн, а це посилює валютні ризики.

За даними іншого рейтингового агентства S&P, у грудні цього року Київ мав розрахуватися з Державним казначейством — кредит на 310 млн грн, у квітні 2011 року з Альфа-банком — 750 млн грн, а в березні та червні 2011 року з банком «Хрещатик» — кредити 150 та 300 млн грн.

стор. 13

АНАЛІТИКА РИНКУ

Банки долають збитковість

СТРАТЕГІЯ. Фінансова система України поступово виходить із кризи. Експерти Національного банку проаналізували, за рахунок яких чинників це відбувається

Олена ШРАМКО,
«Урядовий кур'єр»

За результатами діяльності 9 місяців 2010 р. банківська система мала від'ємний фінансовий результат. Сума збитків склала 10 млрд грн. Проте вона вдвічі менша за відповідний період минулого року: у минулі опинився 41 банк, торік — 65.

Нині основною причиною збитків залишається відрахування значної суми коштів до резервів. Це пов'язано з неповерненням наданих кредитів банків раніше отриманих позик. При цьому деякі з них свідомо не повертають кредити. І саме необхідність покриття ризиків неповернення наданих кредитів змушує банки здійснювати значні відрахування до резервів, що, своєю чергою, збільшує їхні загальні витрати і, як наслідок, впливає на суму збитків.

Депозитно-кредитна політика

Деякі аналітики відзначають, що банки приймають депозити від населення, але не заробляють на кредитуванні, однак це не відповідає дійсності. Загальна сума відсоткових доходів за позиками, що надані суб'єктам господарювання та фізичним особам, майже втричі перевищує суму відсоткових витрат за залученими від них коштами.

Щодо кредитування, то дійсно, з початку 2010 р. загальний обсяг наданих банками позик скоротився на 0,2%. Але це пов'язано із зменшенням заборгованості за кредитами, наданими фізичним особам (на 12%). Це можна вважати свідченням того, що населення почало повертати отримані від банків позики.

Починаючи з липня цього року, в Україні спостерігається поступове зростання кредитного портфеля банків (за липень — на 1,1%, за серпень — на 0,9%, за вересень — на 1,9%), тобто вже можна говорити про поживлення кредитування, насамперед суб'єктів господарювання. З початку 2010 р. надані їм позики (їхня частка у кредитному портфелі банків становить 66%) зросли на 3,8%, а кредити, надані суб'єктам господарювання у національній валюті, — на 9,0%.

НБУ вживає заходів для стимулювання кредитування банками національної економіки. Врегістративна реалізація цієї стратегії матиме позитивний вплив на відновлення активності підприємств. Насамперед мається на увазі створення відповідних монетарних умов: низької та стабільної інфляції, низьких відсоткових ставок, стабільності та передбачуваності на валютному ринку, відновлення довіри до банківської системи і національної валюти.

Зокрема, цьогоріч НБУ тричі знижував облікову ставку (з 10 серпня 2010 р. її розмір становить 7,75% річних), яка є орієнтиром для банків щодо встановлення ними відсоткових ставок за кредитними продуктами. Відтак з початку 2010 р. відбулося зниження відсоткових ставок за депозитами (з 11,9% до 8,0%) і, як наслідок, за кредитами (з 17,3% до 12,2%).

НБУ запровадило низку заходів для стимулювання кредитування банками національної економіки

Крім того, регулятор вжив низку заходів для створення сприятливих умов для заохочення банків реструктуризувати надані кредити, зменшив навантаження на капітал фінансових установ через послаблення вимог до оцінки окремих кредитних операцій (зокрема передбачив можливість не враховувати наявність збитків під час здійснення оцінки фінансового стану позичальників-товаровиробників), послабив вимоги до окремих видів забезпечення за кредитними операціями таких позичальників.

Інфляцію утримаємо

Цілі щодо рівня базової інфляції, які містяться в укладеній з МВФ програмі «Стенд-бай», тісно пов'язані з визначеними у ній обсягами приросту грошової пропозиції. Зокрема, встановлені щоквартальні індикативні цілі щодо верхньої межі монетарної бази (яка характеризує обсяг грошей, що випускає Нацбанк) та критерії ефективності щодо верхньої межі чистих внутрішніх активів. Останній показник характеризує обсяг випуску грошей в обіг через механізми, не пов'язані із викупом іноземної валюти.

Станом на 1 жовтня 2010 р. НБУ виконав кількісний критерій ефективності за чистими внутрішніми активами та індикативну ціль з монетарної бази. Тобто обсяг грошової пропозиції у країні не перевищив узгоджених меж.

Також динаміка приросту монетарної бази перебуває у межах прогнозованих індикаторів, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2010 рік. Останні передбачають приріст монетарної бази за підсумками поточного року в межах 9-13%, тоді як за 9 місяців 2010 р. монетарна база збільшилася на 11,2%. Таким чином монетарний чинник не був визначальним у формуванні інфляційної динаміки.

Прискорення протягом останніх місяців індексу базової інфляції (0,6% — у серпні, 1,5% — у вересні, до 7,7% — у річному

вимірі) головно відбулося за рахунок адміністративних чинників. Вони хоча напругу і не пов'язані із монетарною політикою, однак їхній вплив на очікування громадян може знайти відображення і в грошово-кредитній сфері. За таких обставин Нацбанк продовжуватиме уважно відстежувати ситуацію і за потреби вживати запобіжних заходів, здатних стабілізувати очікування та компенсувати вплив структурних чинників на стабільність грошової одиниці.

Курс гнучкий, але стабільний

Відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику у рамках спільної з МВФ програми «Стенд-бай», Нацбанк узяв на себе низку зобов'язань, які серед іншого передбачають поступовий перехід до гнучкого обмінного курсу.

У зв'язку з цим з квітня 2009 р. регулятор встановлює офіційний курс гривні до долара США на рівні її середньозваженого ринкового курсу за попередній робочий день, з можливим відхиленням 2%. Своєю чергою ринкові котирування гривні визначаються коливаннями попиту та пропозиції іноземної валюти.

Завдяки стійкому домінуванню валютної пропозиції, упродовж лютого-серпня 2010 р. НБУ мав можливість поповнювати міжнародні резерви, активно купуючи іноземну валюту. Загальний обсяг придбаної ним з початку року валюти становить майже \$7,3 млрд (в еквіваленті), виступаючи суттєвим чинником зростання міжнародних резервів, обсяг яких за 9 місяців 2010 р. збільшився на 30,7%, до \$34,7 млрд, що є достатнім для фінансування майбутнього імпорту товарів та послуг упродовж 5-6 місяців.

Що стосується підвищення попиту на іноземну валюту у вересні, то воно мало переважно сезонний характер та було пов'язано із збільшенням платежів за імпортованими контрактами. Хоча валютний попит і був посилений певними негативними очі-

куваннями через подорожчання комунальних послуг та окремих споживчих товарів, проте системного впливу на стан валютного ринку вони не мали.

При цьому також спрацював накопичений потенціал міцності, який дозволяє Нацбанку згладжувати різкі ситуативні курсові коливання гривні, сприяючи збереженню її прогнозованої динаміки.

Стрес-тести банків уже відбулися

НБУ ще наприкінці 2008 — на початку 2009 рр. провів діагностичне обстеження банків, щоб оцінити їхню поточну та перспективну платоспроможність, життєздатність в умовах кризи, а також щоби визначити потрібні обсяги докапіталізації.

За результатами цього обстеження були визначені банки, що потребували додаткової капіталізації, а також можливі шляхи та джерела збільшення капіталу (за рахунок існуючих акціонерів, залучення нових інвесторів або капіталізації за участю держави).

У 2010 р., відповідно до вимог НБУ в рамках перевірки річної фінансової звітності, за 2009 р. зовнішніми аудиторами було здійснено стрес-тестування банків України з метою оцінки достатності резервів і капіталу та визначення можливої потреби у збільшенні капіталу.

За його підсумками виявлені банки, які потребували збільшення капіталу, та затверджені програми капіталізації банків і плани заходів, спрямовані на зниження їхніх кредитних ризиків.

Вимогливіші за Росію

У законопроекті «Про внесення змін до деяких законів України (щодо регулювання діяльності банків)» (реєстр. № 0884), який наданий Верховній Раді для розгляду у другому читанні,

ДОВІДКА «УК»

Серед банків, які станом на 1 жовтня 2010 р. мали найбільші збитки і вплинули на загальну суму збитку в системі банків, обсяг відрахувань до резервів складав 50-70% від їхніх витрат.

визначена вимога, що на момент створення банку його статутний капітал має бути у розмірі не менше 500 млн грн.

Приміром, Росія аносувала наміри збільшити статутний капітал банків лише до 1 млрд руб. (це близько 260 млн грн), і таке рішення планується ухвалити не раніше ніж за 5 років.

Валютні війни: міф чи реальність?

Питання так званих «валютних війн», безумовно, є дуже цікавим. Утім, ажіотаж навколо нього здебільшого залишається штучним. Мова, радше, має йти про наочні дисбаланси у низці індустріальних країн.

Значні бюджетні дефіцити, неконтрольоване зростання державного боргу, недостатня активність інвестиційної політики разом з надмірним приватним та державним споживанням — все це досліджені питання. Світовий досвід має достатньо прикладів їхнього успішного розв'язання. Відомо також, що країни із зазначеними проблемами часто мають значні торговельні дефіцити. Очевидно, що їхнє подолання має відбуватися завдяки структурним змінам. Зовнішні фактори можуть лише сприяти проведенню реформ. Однак за відсутності системних внутрішніх зрушень розраховувати лише на посилення іноземної валюти не варто. Наочний приклад цього — Німеччина, яка спромоглася підтримувати додатне сальдо поточного рахунку всупереч посиленню євро.

Що стосується України, то її не можна звинуватити у неринкових курсових заходах. Як уже зазначалося, офіційний курс гривні встановлюється фактично за її ринковими котируваннями. Останні ж визначаються коливаннями попиту та пропозиції іноземної валюти.

Щодо загальних курсових перспектив гривні, то вони насамперед визначаються рівнем конкурентоспроможності вітчизняної продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках збуту. Його підвищення вимагає невідкладної структурної перебудови національної економіки. При цьому особливе значення має зниження енергоємності вітчизняного виробництва та його загальної витратності, переорієнтація зовнішніх запозичень на інвестиційні цілі, технологічне оновлення виробництва й зниження його собівартості, подолання сировинної спеціалізації з переходом на випуск більш високотехнологічної продукції.

Звичайно, принципове значення під час реалізації цих завдань матимуть міжнародні резерви, обсяги яких мають підтримуватися на рівні, достатньому для нівелювання потенційних валютних ризиків.

Фото Олександра ЛЕПЕТУХИ

Орієнтири посткризового періоду

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ. *Фінансисти оголошують кастинг клієнтів: розширюють найнадійніших*

Криза у фінансовому секторі України закінчилася. Про це говорять як фінансові звіти III кварталу, за якими збиткові протягом останніх двох років банки нарешті отримали прибуток, так і програми кредитування, що за минулі три місяці повернулися майже в усі великі та середні фінансові установи. Проте банки сьогодні, навіть ті, що пережили фінансову кризу з найменшими втратами, різко відрізняються від установ докризового періоду. Насамперед — ставленням до клієнта.

Перегони фінішували

Банки знову повертаються на ринок як власне банки, а не колекторські компанії, якими їм довелося бути останнього року. Програми кредитування потроху замінюють програми зі збирання боргів. Відмов у наданні позик уже менше і не перевищує 50% (ще наприкінці минулого року для фізосіб він становив майже 60%, а для малих і середніх підприємств — більше 70%). І навіть іпотека, повернення якої банкіри прогнозували не раніше середини 2011 р., вже з'явилася у переліку пропозицій більшості фінансових установ першої двадцятки. Поки що не підійомні ставки — близько 10% — за автокредитування, хоча півроку тому воно коштувало близько 20-23% річних.

Утім говорити, що старі добрі докризові часи повернулися у фінсектор, не можна. І річ не у вартості грошей, які стали значно дорожчі й коротші з об'єктивних причин (дешеві зовнішні позики на вітчизняний банківський ринок так і не повернулися, а ті банки, які були спроможні зберегти довіру зовнішніх кредиторів, сьогодні переплачують за підтримку європейців значно більше, ніж до осені 2008 р.). А у тому, що банкіри переглянули своє ставлення як до принципів ведення бізнесу, так і до роботи з клієнтами. І вони тепер не вважають завоювання відповідної частки ринку, яке і досягається обсягом виданих кредитів та залучених депозитів, метою номер один. Як депозитні, так і кредитні перегони закінчилися. Настав етап жорсткого природного відбору клієнтів, коли на партнерство з банками можуть розраховувати лише найнадійніші.

Курс на забезпеченого клієнта!

Не хочуть іти в люди

Так чи інакше, але банківське кредитування в Україні повернулося. Автокредити вже мають цілком ринковий вигляд: 7-15% річних на нове авто в залежності від банку, марки, дилера та деяких інших показників. Іпотека поки що здебільшого не ринкова: вигідний відсоток у фінансових установах можна отримати лише за кредитами на житло у тих об'єктах, зведення яких кредитувалося цими банками, і яким зараз конче необхідно заселити ці будинки будь-що.

Ті ж фінансові установи, що не мають заморожених квадратних метрів, не спускають ставки нижче 16%, але самі визнають, що така ставка прийнятна ще для дуже вузької групи населення. Говорити про будь-яку активність на ринку іпотечного кредитування можна буде лише тоді, коли ставки знизяться хоча б до 15%. Інакше людям просто немає сенсу брати такі кредити.

Щодо підприємств малого та середнього бізнесу, то, попри заяви банкірів про важливість для них цього сегменту, представники МСБ можуть розраховувати

наразі на короткі та недешеві кошти. Так, більшість великих фінансових установ кредитує дрібних підприємств не більш, ніж на рік, а ефективна ставка часом складає майже 30%.

Набагато краще стоїть справа у середніх та великих корпоративних клієнтів, які, за визнанням банкірів, стають топ priority клієнтами у посткризовій стратегії фінансових установ. Стан та перспективи українського банківського ринку свідчать, що найміцніші позиції у

сегменті клієнтів з доходом середнім і вище. Тому банкіри вирішили концентруватися саме на них, а у корпоративному бізнесі — диверсифікувати ризики за рахунок залучення середніх компаній.

Аналогічно наступного року збираються вчинити ще декілька банків з іноземним капіталом. Проте, як зізнається представник однієї з таких фінансових установ, банки у багатьох випадках підвищують планку для клієнтів не тільки і навіть не стільки тому, що вважають своєю сильною стороною саме цей сегмент, а тому, що обпеклися на масових клієнтах з доходами середній та середній мінус, які виявилися одними з недбайливих неплатників кредитів, і тепер не наважуються до них повертатися.

«Наш ідеальний клієнт зараз — це менеджер середньої ланки, кар'єрно орієнтований, від 35 до 45 років, з мінімальним прибутком \$1 тис. підтвердженого доходу, з вищою освітою, родиною. Також він має хобі, любить спорт і мандрувати, адже саме у цьому — їхній запас міцності. У клієнта має бути те, що він може «порізати» у випадку проблем зі сплатою кредитів. А коли у нього немає нічого, крім заставного майна?» — риторично запитує ризик-менеджер одного з найбільших українських банків. Тому наскільки наступного року скоротиться кількість потенційних позичальників банків — теж риторичне питання.

Оптимістична оптимізація

Зменшиться у 2011 р. не тільки кількість потенційних клієнтів банків, а й число відділень та співробітників фінансових установ — банкіри всерйоз взялися за опти-

мізацію витрат. І хоча, здавалося б, пік кризи минув і банки почали виходити на прибуткову діяльність, саме на наступний рік у багатьох заплановані процеси з оптимізації мережі відділень та, відповідно, кількості персоналу.

«Скорочення співробітників відбувалися через оптимізацію роботи і структур мережі продажу: частина процесів була автоматизована, у зв'язку з чим відпала потреба у штатних одиницях, які їх обслуговували. Крім того, ми переглянули ефективність роботи відділень, внаслідок чого вирішили декілька відділень перемістити, декілька просто закрити. Хоча водночас ми відкрили нові відділення. Глобально у рамках реалізації нової стратегії наша регіональна мережа, що складалася з 25 відділень, трансформувється у 12 регіональних дирекцій. Реорганізація відбудеться у рамках бізнес-потенціалу та бізнес-результатів регіонів», — розповідає голова правління ОТП Банк Дмитро Зінков.

Власне, про те ж кажуть інші банкіри. «Ми не скорочуємо свою мережу, а оптимізуємо її. Одні відділення закриваємо через збитковість, інші відкриваємо у перспективніших місцях. З початку року оптимізували 15 відділень. Майже 90% закритих відділень пізніше переїжджали на нові, цікавіші місця. Деякі ми відкривали під конкретних клієнтів, на їхній території», — каже Ігор Шевченко, директор департаменту організації продажу банку «Фінанси і Кредит».

Також закривав відділення й УкрСибБанк. Станом на 1 липня 2010 р. працювали 744 відділення. З початку року в рамках оптимізації витрат закрили 44 неприбуткові відділення. При цьому установа відкрила три нові точки. До кінця року планують закрити ще 10 відділень і відкрити 5 у новому форматі.

Найбільше — близько 80 відділень — з початку 2010 р. закрив Правекс-банк. Новий власник фінансової установи, італійська група Intesa Sanpaolo, продовжує налагоджувати регіональну мережу у відповідності до своїх стандартів.

Варто відзначити, що експерти дійсно пояснюють масове скорочення відділень банків не тільки їхніми фінансовими проблемами, але й переорієнтацією на більш заможних, а, відповідно, меншу кількість клієнтів. Потреби у мережі у 1,5 тис. відділень, яку тримали ще 2-3 роки тому деякі великі банки, сьогодні просто немає.

Топ-10 завдань для банкірів на 2011 р.

1. Позбутися проблемних портфелів і почистити баланс
2. Оптимізувати операційні видатки
3. Автоматизувати більшість процесів (як всередині банку, так і для клієнтів)
4. Відновити кредитування фізосіб та малого та середнього бізнесу
5. Витримати конкуренцію з російськими банками
6. Знайти нові джерела фондування
7. Розширити присутність на ринку за допомогою нових продуктів та послуг
8. Відновити довіру населення
9. Вийти у прибуток
10. Пережити другу хвилю фінансової кризи

ЄБРР пообіцяв усім вихід з рецесії

ПОЗИТИВ. *Україна впевнено долає кризу*

Країни регіону ЄБРР у 2011 р. вийдуть з рецесії і продемонструють позитивне економічне зростання. Таке повідомляється в оновленому прогнозі банку. За розрахунками експертів установи, у 2010 р. у зоні негативної динаміки ВВП як завжди залишаться 5 країн: Киргизстан (-3,5%), Румунія (-2%), Хорватія (-1,5%), Латвія (-1%) і Чорногорія (-0,6%).

Проте наступного року всі 29 держав регіону операційно банку чекає позитивний приріст цього показника. Найвищі темпи зростання економіки країни продемонструють Туркменістан, Монголія та Узбекистан. Останніми у переліку будуть Хорватія, Угорщина та Румунія. Загалом у регіоні темпи зростання ВВП у 2010 р. складуть 4,2%, у 2011 р. — 4,1% до

рівня попереднього року. Отже, жовтневий прогноз ЄБРР підвищений на декілька десятків процентного пункта в порівнянні з

ДОВІДКОВО

ЄБРР — найбільший фінансовий інвестор в Україні. Станом на 1 травня 2010 року його інвестиції склали більше 5 млрд євро у 197 проектів.

лишневим (тоді банк передбачав зростання у 3,5% у 2010 р. і 3,9% — у 2011 р.). Наступного року на 18 країн чекає пришвидшення темпів зростання, у 11 державах спостерігатиметься зниження темпів збереження позитивної динаміки.

«Європейські країни з перешкодою економікою потроху наближаються до більш масштабного

економічного відновлення, але відмінності між ними залишаються. І хоча темпи відновлення там будуть вищими, ніж у розвинених державах Європи, вони залишаться нижчими за докризового рівня. Хоча за правильною економічною політикою темпи зростання у майбутньому будуть стійкішими», — повідомляється в офіційній заяві ЄБРР.

Псевдомасова послуга

СИСТЕМНІ ТРУДНОЦІ. Фінансисти голосно й радісно рапортують про поступове, але впевнене зниження позикових ставок. Однак масовим кредитування, як то було до кризи, стати не може

Єгор БОЛТРИК,
Петро ФІАЛКО
для «Урядового кур'єра»

У порівнянні з минулим роком ринок кредитування вирує. У 2009 р. поява повідомлень про те, що якась фінкомпанія повертає позики до портфеля своїх продуктів, сприймалося як сенсація. Нині кожний шанований банк пропонує той чи інший вид цієї послуги. Лише за вересень ставки за різними видами кредитів у середньому на ринку знизилися на 0,3-2,5 процентних пунктів (п. п.), з початку року різниця ще більша — до 5 п. п.

Привід для радості

Пожвавлення на цьому ринку продовжується. Банки тріщать по швах від грошей, які несуть вкладники на депозити. Фінансисти просто не знають, куди їх подіти.

Після тривалого зниження ставок за депозитами фінустанови сформували до осені деякі обсяги більш дешевого ресурсу, вони миттєво почали використовувати можливість знизити ставки і за позиками, розраховуючи на своєчасність такого кроку за сезонного поживлення попиту на кредитні продукти після літніх відпусток.

НБУ на своєму офіційному сайті повідомив, що частка простроченої заборгованості за кредитами у вересні зберігалася на рівні 11,6% від загальної суми виданих позик. У серпні цей показник був таким самим. Це означає, що заборгованість припинила зростати.

Якщо додати до цього невисокий рівень інфляції та збільшення обсягу грошей в економіці загалом, то вималюється перспективна картина. Яскравих штрихів до неї додають і банкіри, котрі авторитетно запевняють, що зниження ставок продовжиться.

Україна сьогодні показує значні темпи зростання економіки. І якщо наступного року політична та економічна стабілізація триватиме, позичальники почнуть демонструвати платіжну дисципліну. Уже зараз більшість підприємств ретельніше ставляться до повернення боргів. Саме з цим банкіри пов'язують скорочення рівня відсоткової маржі між кредитами та депозитами. Прогнозують зниження кредитних ставок для корпоративних клієнтів ще на 1-2% до кінця року.

Фінкомпанії дійсно досить активно збільшують свої кредитні програми, переглядають вимоги існуючих продуктів у бік їхнього пом'якшення і для бізнесу, і для населення. Зростає також кількість гравців на ринку. За даними Української національної іпотечної асоціації (УНІА), станом на середину жовтня кількість фінкомпаній, які працюють з одним із довгострокових видів кредитування — іпотекою, досягла 28 (16 банків надають позики для придбання житла на первинному ринку, 25 — на вторинному).

Ситуацію з автокредитами покращили скоріше самі автомобільні ділери, аніж банки

Захмарна реальність

Та от біда. Кількість банків із заявленою послугою не спричиняє бурхливого зростання наданих позик і не збільшує число щасливих позичальників ані серед бізнесу, ані серед населення. За даними Бюро економічних і соціальних технологій, за 9 місяців поточного року зростання кредитування збільшилося лише на 0,5%.

На його обсяги впливало те, що навчені гірким досвідом банки почали ретельніше оцінювати ризики. І самі підприємства почали більш прискіпливо ставитися до кредитів. Крім того, багато компаній уже достатньо закредитовані, а ставки, попри постійне зниження, все ще далекі від омріяних цифр. А для населення умови більшості позикових програм залишаються за межею розсудливого рішення.

Приміром, для населення відсоткові ставки за кредитами, як на первинне, так і на вторинне житло, складають від 15% до 30% річних у гривні. Терміни кредитування — від 1 до 20 років за початкового внеску 30-60%. Для бізнесу ставка перебуває на рівні 22,7%.

«Реально ставка за іпотечним кредитом повинна бути на рівні 5-6%, але про це в Україні зараз

і говорити годі. Банки не витримують вимог справжньої класичної іпотеки і за термінами, на які надають кредит (термін класичної іпотеки — не менше 25 років. Прим. ред.)», — зазначила перший заступник голови Правління Укрінбанку Світлана Корчинська.

За іншими видами позик ситуація така ж, як і з іпотекою. Інші терміни, інші цифри, але результат однаковий: попри активність фінкомпаній ставки за-

Помірні проблеми та перспективи

Чому ж за великої кількості позитивних факторів ставки залишаються такими високими, а розрив зі ставками за депозитами такий великий? І коли можна чекати на нормалізацію ринку?

Річ у тім, що у банків збереглася ціла низка проблем: від дрібних неприємностей до сис-

У вересні банки продовжили знижувати кредитні ставки для юридичних осіб. Однак ринку ще далеко до відновлення. Середні реальні ставки у вересні, у порівнянні із серпнем, упали за всіма видами кредитних програм. Зниження склало від 0,3 до 2,5 п. п.

темих труднощів. Звісно, у фінансовому секторі досить висока ліквідність, але той ресурс коштів, який привнесли населення й бізнес на депозити та ощадраховки, є короткостроковим, зазвичай менше року. До того ж і ставки, за яких гроші надходили у банки, були високими. Це стосується й міжбанківських кредитів. Навіть довгострокові ресурси, якими фінкомпанії рятувалися

темних труднощів. Звісно, у фінансовому секторі досить висока ліквідність, але той ресурс коштів, який привнесли населення й бізнес на депозити та ощадраховки, є короткостроковим, зазвичай менше року. До того ж і ставки, за яких гроші надходили у банки, були високими. Це стосується й міжбанківських кредитів. Навіть довгострокові ресурси, якими фінкомпанії рятувалися

або докредитовувалися за кризи, були значними. Варто взяти до уваги і проблемні позики (прострочена заборгованість, труднощі з реалізацією заставного майна, судові тяганини та ін.).

Перше, про що кажуть самі банкіри, як про обов'язкову умову для більш людянішого ринку, — продовження стабілізації вітчизняної економіки і сприятлива кон'юнктура у міжнародному фінансовому секторі. Потому — звільнення від проблемних боржників або їхнього майна. За оцінками більшості фінансистів, банки зможуть очистити свої портфелі від проблемних кредитів протягом першої половини наступного року. Утім не всі зможуть сформувати необхідні резерви під проблемні кредити, адже банкам потрібно додатково влити десятки мільярдів гривень.

Представники фінустанов, материнські структури яких розташовані у Росії, запевняють, що додатковим стимулом для розвитку ринку стане можливість надання кредитів у рублях, особливо коли йдеться про довгострокові позики. Адже ставки у цій валюті зараз значно нижчі, ніж у гривні, тож для клієнта ставки упали б до 3-7 п. п. В усякому разі саме такі цифри озвучують представники системних банків з акціонерами у РФ.

Водночас на руку ринку і продовження мораторію на валютне кредитування після 01.01.2011 р. У цьому випадку ставки за депозитами у гривні можуть знизитися на 2-3 п. п., що за накопичення у системі дешевшого і довшого ресурсу обов'язково відіб'ється на вартості кредитів.

За його словами, на зміну тенденції може вплинути сам НБУ за умови вилучення з банківської системи надлишкової ліквідності шляхом повернення рефінансування, отриманого банками у 2008 р. А це спричинить збільшення конкуренції на ринку залучення пасивів, яка вплине на ставки кредитування.

Допоможе ринку і Міжнародна фінансова корпорація, яка домовилася про співробітництво з Асоціацією українських банків. Ця співпраця полягає у впровадженні методики поліпшення управління ризиками, а також у продажу або передачі проблемних активів фінустанов для подальшого стимулювання кредитування економіки України.

За будь-яких обставин найгірша ситуація із кредитами, для яких потрібен довгий ресурс, себто іпотека. Враховуючи те, що ринок нерухомості не скоро повернеться на докризовий рівень, якщо взагалі це станеться, сподіватися на швидке відновлення іпотеки не варто. Оптимістичний прогноз банкірів — 2 роки, песимісти кажуть про 5 років. Поставити на ноги цей сегмент ринку зможуть лише нові продукти, зокрема й кредити із плавучими ставками. Але тоді клієнтам доведеться брати частину ризику на себе. Інакше — залишається чекати й сподіватися.

Середні ставки за кредитами у національній валюті для юридичних осіб

Вид кредиту	Серпень, % річних	Вересень, % річних	Зміни (п. п.)
Мікrokредити	24,4	24,1	0,3
Автокредити	23,1	22,6	1,5
На нерухомість	25,2	22,7	2,5
На поповнення обігових коштів	24,3	23,4	0,9
На устаткування	25,6	24,6	1

Джерело: «Простобанк Консалтинг»

Банкам гроші не потрібні

ВКЛАДИ. Депозитні перегони, розпочаті банкірами торік для збереження ліквідності, закінчилися. До кінця року відсотки за внесками впадуть ще на 1—2%

Минулого року налякані падінням найбільших вітчизняних банків та обіцянками державного дефолту українці масово змінювали місце зберігання своїх заощаджень з банків реальних на банки трілітрові, фактично знищуючи ліквідність фінустанов. Банкіри вирішили зрадити встановленому ними ж правилу, що депозити — це інструмент зберігання коштів, а не заробітку, і почали пропонувати зовсім непристойні відсотки за депозитами. Серед пропозицій невеликих та середніх банків можна було відшукати навіть 30—35% річних за гривневими вкладами і 20—25% — за валютними. Фінустанови першої десяткі, в яких було трохи краще з рівнем ліквідності (кошти, доступні для розрахунків із кредиторами, зокрема вкладниками, будь-якої миті) пропонували 20—25% річних за гривню та 15—18% — за долар та євро.

Понад-ліквідність

Розрахунок був вірним: бажання легко заробити на відсотках виявилось для наших громадян сильнішим, ніж побоювання втратити свої заощадження назавжди. Вже до кінця III кварталу 2009 р. деякі банки, що демонстрували більш-менш стабільне становище на ринку (про яких, принаймні, не ходили чутки, що вони за п'ять хвилин банкрути), відновили депозитний портфель до докризового рівня. А у III кварталі цього року вони навіть перевищили докризові обсяги із залучених коштів.

Однак така динаміка приросту депозитних портфелів навряд чи тішить банкірів так само, як минулої осені. Адже сьогодні замість недостатньої ліквідності фінустановам почала загрожувати понадліквідність. Ця проблема не була актуальною у роки кредитного буму, поки банки мали можливість одразу видавати зібрані на депозити гроші як позики і отримували постійний прибуток з виплати відсотків за ними (які завжди вище депозитних), тому не надто переймалися щодо джерел виплати відсотків за вкладами. Але зараз, коли кредитування тільки починає розморожуватися, понадліквідність стала для фінансистів неабиякою проблемою. І цілком логічним розв'язанням цього завдання стало суттєве зменшення відсотків за депозитами.

Не те, щоб банки намагалися всіляко уникнути

Депозити б'ють рекорди

За даними Нацбанку

вкладників, проте додатково стимулювати приріст депозитних портфелів вони більше не збираються. Пояснюють це дуже просто — банкам гроші населення більше не потрібні. Принаймні тим, хто вийшов із кризи. А до тих же, хто продовжує тримати депозитні ставки понад 20% у гривні та 15% у валюті, експерти радять бути обережними. Вочевидь, ситуація з доступними коштами там не найліпша.

На депозитах не заробиш

«За гривневими депозитами у III кварталі відсоткові ставки впали ще на 2—3%, у доларі та євро — на 0,5—0,75%. Таким чином максимальні ставки за вкладами у гривні зараз перебувають на рівні 16—17%, у євро — близько 7%, у доларі — не вище 8%», — коментує ситуацію на депозитному ринку заступник голови Правління, директор з роздрібного бізнесу та дистрибуції ВАВ Банк Цвєтан Петринін.

За прогнозами банкірів, у жовтні-грудні ставки за вкладами можуть упасти ще щонайменше на 1—2% річних. «Єдиний фактор, який міг би зупинити падіння ставок, — різке погіршення економічної ситуації у світі і як наслідок — загострення проблем банківської системи України. Проте у короткостроковій перспективі такий ризик невеликий», — вважає головний економіст відділу депозитних продуктів ОТП Банк В'ячеслав Фоменко.

Найшвидше втрачатимуть прибутковість короткі вклади на 3—6 місяців у нацвалюті, а також ощадні депозити з можливістю вільного зняття та поповнення. Фінансисти пояснюють це тим, що для них такий тип вкладів — це

Загальний обсяг депозитів у банківській системі збільшився з початку року

на 20% до 393,3 млрд грн.

Депозити фізосіб з початку року збільшилися

на 21,8% до 257,6 млрд грн.

Депозити юридичних осіб збільшилися з початку року

на 16,7% до 135,7 млрд грн.

майже заморожені кошти, адже розраховувати на портфель тримісячних депозитів за кредитування вкрай ризиковано. Бо строки занадто короткі, а рух грошей на ощадних рахунках взагалі неможливо передбачити.

Не стимулюватимуть українців нести у банки й валюту. У передчутті остаточної заборони Нацбанком валютного кредитування (ходять чутки, що НБУ хоче запровадити заборону на видачу валютних позик не лише для фізосіб, але й для підприємців) фінустанови не зацікавлені у збільшенні портфелів валютних депозитів.

Отже, за прогнозами експертів, у IV кварталі середньоринкова ставка за депозитами у гривні складе близько 12—15% відсотків річних, у доларах — впаде до 5—6%, а в євро — знизиться аж до 4—5% річних.

Розслаблятися зарано

Цілком можливо, що незабаром банкам знову доведеться докласти зусиль, аби зятати до себе вкладників. Особливо тих, які приносять одразу великі суми. А вже у новому Податковому кодексі запропоновано запровадити податок у 5% на депозити, що перевищують 200 тис. грн. Держава планує заробити на цьому не менше 1,4 млрд грн, а ось скільки втратять банкіри, невідомо. Причому фінансисти турбуються не з того, що вкладникам буде шкода заплатити 5% від своїх заощаджень, а про те, що заможні клієнти просто не захочуть відкривати інформацію про свої доходи. «Якщо це положення Податкового кодексу ухвалять, ми можемо втратити до 10% депозитів клієнтів private banking», — жалі-

ється один із банкірів. Хоча не всі експерти налаштовані так песимістично.

«Більшість банків у рамках піар-кампаній візьме цей податок на себе, підвищуючи ставки вкладникам у розмірі цього збору. Причому, за ставки у 10% податок складе всього 0,5% річних. Тоді як надходження інформації у податкову про великих вкладників дійсно може вплинути на їхню лояльність до українських фінустанов. Хоча, не думаю, що це закінчиться масовим відтоком вкладів», — вважає В'ячеслав Фоменко.

А ось іншу ініціативу Кабміну банкіри вважають більш загрозливою. Мова йде про пропозицію уряду дозволити фізособам відкривати рахунки у закордонних банках. «Великі компанії вже можуть виводити капітал за кордон і класти його на депозити в іноземних банках. А запровадження податку на доходи фізосіб від банківських депозитів, що передбачено проектом Податкового кодексу, ще більше пришвидшить відтік капіталу за кордон», — прогнозує президент Асоціації українських банків Олександр Сугоняк.

Єдине, на що сподіваються банкіри (звісно, крім того, що цей законопроект не пройде випробування парламентом), це на невпинне зниження ставок у закордонних банках. Вони й раніше були значно нижчими за українські, а сьогодні (оскільки іноземні установи відчувають ті самі проблеми, що й наші) стають мізерними. Але якщо динаміка падіння ставок у вітчизняних фінустановах збережеться, вони досить скоро дійдуть до рівня європейських, і тоді боротьба за заможного українця, а точніше за його заощадження, поновиться.

Ставкам — падати

ЗДЕШЕВЛЕННЯ. Експерти фінринку дали свої прогнози щодо змін депозитних ставок до кінця року. Директор казначейства банку «Хрещатик» Олексій Козирев вважає, що значного зниження ставок за гривневими депозитами радше вже не буде. «Зниження складе ще 0,25—0,5% річних у гривнях, у доларах — 0,75—1,25% річних до кінця року, а за вкладами в євро — 1—2% річних. Таким чином, до кінця року середні ставки вкладів фізосіб на річний депозит можуть скласти 16—18,25% річних в гривні, 7—8,75% — у доларах, 6,5—7,5% — в євро», — така думка пана Козирева.

Заступник голови правління банку «Фінанси і Кредит» Віктор Голуб зауважує, що тенденція до зниження відсоткових ставок з березня 2010 р. стала перманентним явищем і продовжиться до кінця року. При цьому варто зазначити: якщо у II—III кварталі поточного року зниження депозитних ставок було надто відчутним — середньозважена ставка у річній гривні знизилася з 23—24% до 17—18%, то у кінці III — на початку IV — процес дещо сповільнився у зв'язку із стабілізацією ресурсного балансу банківської системи і відсутністю реального зростання монетарної бази.

Деякі банкіри зазначають, що зниження взагалі не буде характеризувати відсоткові ставки за вкладами в іноземній валюті. Так, директор департаменту маркетингу роздрібного бізнесу Антон Шаперенков в ексклюзивному коментарі «УК» підкреслює, що коригування імовірно усередині групи банків, що впливають на загальну депозитну політику із залучення засобів в іноземній валюті. «Зараз банки розділилися на дві групи: ті, хто пропонує дуже низькі відсоткові ставки за депозитами, і ті, хто утримував досить високі ставки. Останні намагатимуться здешевлювати залучення ресурсу», — прогнозує у ВАВ Банку.

Отже, оскільки банки продовжують випробовувати надмірну ліквідність і не встигають розміщувати її в активні операції, то за вкладами в національній валюті, де зараз відбувається основне залучення коштів, продовжиться тенденція до зниження. Особливо це стосуватиметься депозитів на надто короткі терміни, а також за вкладами з можливістю зняття і поповнення.

Рахунки за кордоном

НЕ ДЛЯ БІЗНЕСУ. Зберігати гроші на депозитах за кордоном не вигідно. Так вважає керуючий партнер адвокатської фірми «Васько та Назарчук» Вадим Васько. «Зазвичай рахунки за кордоном відкриваються для бізнесу, а фізичним особам треба подати додаткові документи, що підтверджують походження коштів і так далі. Депозити тримають в Україні (набагато вищий відсоток), а за її межами відкривають рахунки для проведення банківських операцій. На депозиті за кордоном тримають гроші зазвичай люди не з бізнесу», — вважає Вадим Васько.

За його словами, якщо рахунок відкривається на місці, то це займає від кількох годин до кількох днів. Якщо ми говоримо про віддалену роботу — то від двох днів до тижня. При цьому потрібно мати копію паспорта і документ про сплату комунального рахунку або інший документ з українського банку, за яким можна отримати мінімальний набір характеристик про власника, або бенефіціара, банківського рахунку. Деякі установи, залежно від обставин, можуть зажадати додаткові документи.

«З відкриття джерел відомо, що послуги українських фахівців з відкриття рахунку за кордоном коштують від \$350 і вище. Це залежить зазвичай від фактичної структуризації бізнес-процесів за кордоном. Нині будь-який закордонний банк може відкрити рахунок, лише якщо є повна інформація про його фактичного власника. Найбільшою і найдорожчою послугою є забезпечення фактичної банківської таємниці про бенефіціара. Існують різні правові рішення, за якими майже неможливо розкрити власника банківського рахунку або коли бізнес-процеси структуруються без фактичного підпису самого бенефіціара», — розповідає Вадим Васько.

За грамотну і законну структурування банківських операцій та бізнесу і платить клієнт. Дешевше відкрити рахунки у країнах Балтії (найпопулярніше місце в СНД). Надійніше — у Ліхтенштейні, Швейцарії, а також англійських і швейцарських банках у Південно-Східній Азії.

З ПЕРШИХ ВУСТ

«Майнові інтереси клієнтів фінансових установ повинні бути понад усе»

Голова Держфінпослуг
Василь ВОЛГА

Голова Держфінпослуг розповів «Урядовому кур'єру», чому в нього волосся стає дибки через роботу колишнього складу Комісії, чи є в Україні безгрішні страховики і чи отримують свої кошти вкладники Першого кредитного товариства.

УК Проект Податкового кодексу передбачає перехід страхових компаній на загальну систему оподаткування. Чи варто у зв'язку з цим очікувати кардинальних змін на ринку?

— Проект Податкового кодексу має на меті створити такі умови роботи страхового ринку, коли стане неможливим податковий арбітраж. Що означає: все підприємницьке поле оподатковується за одним принципом, за однаковою схемою. Але у цьому полі є шпаринка, де закони стягнення зборів принципово відрізняються. Це діяльність страховиків, у яких базою оподаткування є валові доходи, тоді як решта суб'єктів підприємницької діяльності платять податок з чистого прибутку. Така ситуація дає можливість ухилитися від податків за допомогою так званих схемних страхових компаній. Тому переведення страховиків на загальну систему оподаткування, як це пропонується у проекті Податкового кодексу, є позитивом. Щоправда, нові умови трохи ускладнять роботу СК, зокрема збільшать їхні адміністративні витрати, утім, для тих, хто якісно працює, не будуть надто суттєвими.

УК Відомий факт, що страховиків сьогодні забагато, і більшість із них навряд чи має стосунок до класичного страхування. Чи є у вас бажання зменшити кількість компаній на ринку?

— На моє переконання, збільшення або зменшення числа СК не повинно бути самоціллю. Не варто думати, що коли компаній стане менше, то їхній фінансовий стан обов'язково гарантуватиме повні та своєчасні виплати страховальникам. Наше завдання полягає в іншому. А саме — аби майнові інтереси клієнтів фінансових установ були понад усе.

Тому я хочу, щоб СК, незалежно від того скільки їх буде, перейшли до класичної системи роботи і, що не менш важливо, формували свої показники у відповідності до нинішнього законодавства. Зокрема, щоб компанії були максимально капіталізовані, щоб не брали на себе ризиків більше, ніж це їм дозволяє закон, і щоб страхові резерви формувалися належним чином, а не так, як це зазвичай є — за рахунок цінних паперів, які фактично нічого не коштують.

На цій підставі комісія дуже жорстко вимагає підтримання

платіжної дисципліни страховиків. Тому кількість СК вже зменшилася. Якщо мене не зраджує пам'ять, то з початку моєї роботи 49 компаній ми вже вивели з ринку.

УК Нещодавно уряд доручив Комісії створити Державну перестраховальну компанію. Навіщо це потрібно?

— Одна зі схем страховиків пов'язана з внутрішнім перестрахованням, яке насправді не має жодного стосунку до реального перестраховання. Торік майже 9 млрд грн «відмили» у такий спосіб. Серед компаній, які цим займаються, є дуже відомі. Одна з них працює буцімто у космічній та авіаційній галузі, а насправді займається оптимізацією оподаткування. Ця СК має величезні кошти і лобі у Верховній Раді. У неї чудові юристи, відтак висувати їй претензії у межах чинного законодавства надто складно. Тому такі питання треба вирішувати через зміну законів, а також шляхом створення великої державної перестраховальної компанії. Тоді ми перекриємо можливість для такої суспільно некорисної діяльності, і лише податків держава отримає до 3 млрд грн.

УК Чи існує досвід створення подібних компаній в інших країнах?

— Так, існує. Приміром, третій рік поспіль міжнародні рейтингові агенції визнають Білорусь як найбільш інвестиційно привабливу країну в СНД. І державна перестраховальна компанія відіграє у цій моделі інвестування ключову роль. Тобто ризики, що виникають за великих інвестицій, перестраховуються саме у цій держкомпанії. І саме завдяки їй у Білорусі були перекриті схеми оптимізації. Аналогічний досвід існує і в Бразилії. Китай перестраховується за рахунок кількох власних державних перестраховальних компаній. Отже, світовий досвід є, і він позитивний.

УК Чи означає створення Державної перестраховальної компанії те, що страховики будуть змушені працювати лише з нею?

— Звичайно, ні. Лише певна частка платежу повинна йти через цю компанію. Що дозволить здійснювати повний контроль над тим, що відбувається на внутрішньому ринку перестраховання. Ця компанія братиме на себе ризиків не більше, ніж дозволять її страхові резерви. Все, що виходить за межі дозволених законом обсягів, має перестраховуватися в іншій компанії.

ДОСЬЄ «УК»

Василь ВОЛГА. Народився 5 березня 1968 р. у м. Северодонецьк Луганської обл. Отримав освіту у Севастопольському вищому військово-морському училищі («Атомні енергетичні установки», інженер-механік) та у Міжрегіональній академії управління персоналом («Банківська справа»). Був командиром турбінної групи на атомних підводних човнах Північного флоту. Займався підприємницькою діяльністю, обіймав посаду гендиректора Міжнародного союзу українських підприємців, був головою всеукраїнської громадської організації «Громадський контроль», а потім — лідером однойменної партії. У 2008 р. очолив політичну партію «Союз лівих сил». З березня цього року обіймає посаду голови Держфінпослуг. У 2004 р. балотувався на посаду Президента, а в 2006 р. був обраний до Верховної Ради за списками Соціалістичної партії.

УК Як сьогодні співвідносять обсяги ринку класичного і схемного страхування?

— Близько однієї третини припадає на схемне страхування, а решта — класичне. Були й такі часи, коли схемний ринок сягав 50%.

УК Можна говорити про те, що страхові компанії поділяються на ті, які займаються лише класичним страхуванням, і ті, що працюють лише зі схемами?

— Насправді грішать усі компанії. А з іншого боку, одна із найбільших схемних компаній, про яку я вже згадував, бере на себе деякі серйозні ризики.

УК Який максимальний відсоток схем у портфелі компанії дозволяє їй все ще бути класичною?

— Зрозуміло, що така норма ніде не прописана, тому суб'єктивно, якщо у СК на внутрішнє перестраховання припадає не більше 10%, то значить, грішить вона не надто. Топ-20 страховиків на нашому ринку — це компанії класичного сегменту. Вони потребують захисту держави. І якщо десь станеться внутрішнє перестраховання, то врешті-решт це не означає, що СК порушують закон.

УК Якщо говорити про кількість скарг від громадян, що незадоволені роботою фінансових установ, то яка її динаміка?

— Кількість не зменшується. Особливо це стосується кредитної кооперації. Але слід зважати і на інший бік справи. Зараз ми ве-

демо більш жорстку політику щодо страхових компаній. Як наслідок — обсяг їхньої заборгованості перед громадянами зменшився з 1 млрд до 600 млн грн. Українці побачили, що звернення до Держфінпослуг має ефект, а це, своєю чергою, призвело до того, що активізувалися шахраї, які бажають незаконно отримати страхове відшкодування. І на цій ниві роботи у нас, на жаль, побільшало. Тому давати однозначну оцінку ситуації, зважаючи на кількість скарг, не можна.

УК Яка ситуація зі справою Першого кредитного товариства?

— На початку жовтня Генпрокуратура порушила справу за фактом розкрадання коштів громадян в особливо великих розмірах, і зараз триває слідство. Заборгованість Першого кредитного товариства перед українцями складає 55 млн грн. Найбільш ускладнює ситуацію те, що з офісу цієї компанії зникли 7 серверів, де була вся інформація про фінансові операції. Ми також не знайшли оригіналів договорів кредитування. Тому зараз оцінити фінансовий стан кредитного товариства неможливо.

УК Чи існують реальні шанси у вкладників отримати свої кошти?

— Шанс такий є. Дуже багато залежить від слідчих органів та прокуратури. Необхідно якомога швидше знайти електронні сервери з інформацією, а також архів оригіналів договорів кредитування. Але моє найголовніше сподівання полягає в тому, що в бюд-

жеті на наступний рік уряд закладе кошти для рефінансування кредитних спілок. І тоді, якщо нам вдасться документально встановити фінансовий стан Першого кредитного товариства, воно одним з перших отримає рефінансування. Тоді ми вирівняємо ліквідність і поступово почнемо розраховуватися із вкладниками.

УК З початку вашої діяльності у Держфінпослуг ви заявили про ознаки корупції в роботі минулого складу комісії. У чому полягають ваші підозри?

— Нещодавно ми закінчили службове розслідування, і мушу сказати, що через його результати волосся стає дибки. Йдеться про стан Державного реєстру фінансових установ. Спершу поясню, навіщо він потрібен.

Держреєстр фінансових установ — це свята святих комісії. За ним визнається, яку діяльність має право здійснювати та чи інша фінустанова. У реєстрі також фіксують їхні підрозділи. У ньому нині — трохи більше 2 тис. установ, а якщо рахувати з відокремленими підрозділами, то більше 6 тис.

Так-от, у звіті комісії, який ми нещодавно отримали, йдеться: із більш ніж 2 тис. фінансових установ 1022 працюють з порушенням законодавства, що стосується Держреєстру! Вони або не внесені до реєстру взагалі, або внесені з грубими порушеннями. Тобто половина ринку працює поза законом, а це страховики, ломбарди та кредитні спілки, до яких Держфінпослуг зараз зобов'язана вжити заходів впливу. Крім того, ми маємо звернутися до прокуратури і повідомити про ведення неліцензійної діяльності.

І це ще не все. Угоди, які укладалася цими компаніями, зокрема і на міжнародному рівні, можуть бути визнані недійсними.

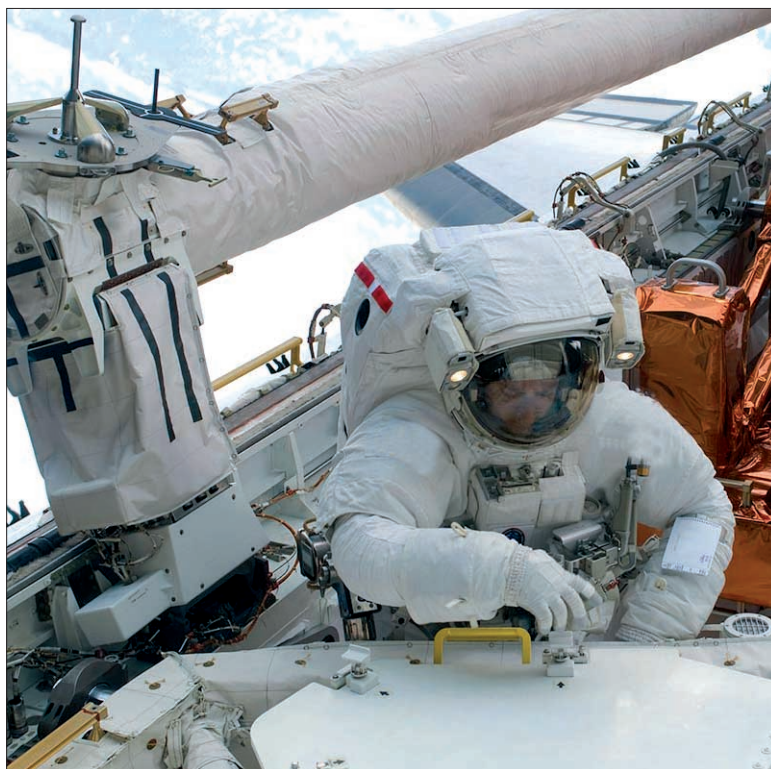
УК Але як це стало можливим?

— Я думаю, що Держфінпослуг надавала статус фінансової установи за хабарі, оскільки зробити це легально неможливо, бо компанія не відповідає встановленим законодавством вимогам. Установа отримувала довідку, яку навіть не реєструвала у відділі діловодства комісії, і з цим незрозумілим документом розпочинала свою діяльність.

Звісно, ми відпрацьовувалимемо схему, за якою ці компанії не є винними. Точніше, ступінь їхньої провини встановить прокуратура. Проблема полягає в тому, що не прописаний регламент з приводу того, як комісія має діяти за таких обставин. На мою думку, єдиний можливий вихід полягає в тому, щоб ці фінустанови зверталися до суду, опротестовуючи рішення комісії про застосування заходів впливу. Суд має ухвалити рішення на користь фінансової установи, і ми з ним погодимося.

Оцінюючи діяльність попереднього складу Держфінпослуг, я можу зробити такий висновок: або ці люди були не професійними, або вони свідомо йшли на порушення закону. Нехай це з'ясує прокуратура. А нам, я думаю, знадобиться рік на те, щоб виправити ту ситуацію, яка склалася.

Дмитро СИМОНОВ
для «Урядового кур'єра»

Держфінпослуг оголосив війну «космічним» ризикам

Як фінансові піраміди перешкоджають страховикам

ГАЛУЗЬ. Мізерні доходи українців і стереотипи заважають розвитку ринку накопичувального страхування

Дмитро СІМОНОВ
для «Урядового кур'єра»

Самі страховики кажуть, що страхування життя — це не для багатих, але і не для бідних... Це для розумних! Важко не погодитися із цією квінтесенцією фінансової мудрості, зважаючи на ту роль, яку накопичувальне страхування відіграє в усіх розвинених країнах. Але з іншого боку, цікаві висновки можна зробити з цієї формули. За даними Держфінпослуг, на кінець першого півріччя лише один з 13—14 українців мав поліс страхування життя. Продовжуючи наш логічний ланцюжок, можна дійти висновку, що 93% наших співвітчизників, пробачте, не є розумними. Тут відразу згадується прислів'я: «Чому дурний? Бо бідний...». Справді, саме злидні є однією з головних причин того, що продукти накопичувального страхування мають таку низьку популярність у нашій країні.

Та зупинімося поки що на розумних та дурних. Знаю напевно, жоден страховик зі мною нізачо не погодиться, але я стверджую, що населення поводить цілком логічно, коли боїться віддавати свої кошти будь-кому, навіть самій Компанії зі Страхування Життя! Я в жодному разі не заперечую порядність та чесність таких компаній, їхніх співробітників чи акціонерів. Справа в іншому. Коли хочеш це пояснити, чомусь виникає образ собаки Павлова... Пам'ятаєте «МММ»? Це було бозна-коли. «Еліта-Центр» — зовсім недавно. Перше кредитне товариство — це сьогоднішній день. Нас стільки разів дурили за допомогою фінансових пірамід різноманітного масштабу та забарвлення, що маємо всі підстави підозрювати будь-кого, хто хоче допомогти покращити їхній фінансовий стан.

Як це не парадоксально, але ці підстави обумовлені інстинктом самозбереження. Іншими словами, пересічний громадянин, що не має ступеня магістра фінансів, а натомість збагачений відповідним життєвим досвідом, вважає, що імовірність потрапити в аферу зі страхуванням життя більша, ніж втратити це життя протягом найближчих, скажімо, 10 років! Українці дуже добре пам'ятають, що на рекламі «МММ» не було написано великими літерами: «Уряд попереджає: влізання до фінансової піраміди шкідливе для вашого гаманця!». Вони також пам'ятають, що коли піраміда розвалюється, держава енергійно обіцяє покарати винних та повер-

Наполегливість консультанта часто справляє на клієнтів більше враження, ніж об'єктивні дані

нути постраждалим їхні кривні гроші. На обіцянках та погрозах, зазвичай, все й закінчується.

Шахраям тут тісно

Повторюся, я навіть не припускаю думки, що якась із компаній зі страхування життя (багато з них, до речі, належать до потужних міжнародних фінансових груп) полює на заощадження наших співвітчизників. Серед усіх фінансових лайфів компанії викликають чи не найбільше довіри. Навіть голова Держфінпослуг Василь Волга, який нещадно критикує не лише ломбарди та кредитні товариства, а й ризикові страхові компанії, називає страховиків життя найбільш порядними учасниками ринку фінансових послуг. Звісно, і тут трапляються непорозуміння, але лише як виняток, а не системне явище. Деяким заспокоєнням для громадян може слугувати позитивний світовий та вітчизняний досвід роботи лайфівих компаній.

«У світовій практиці за останні 100 років не відомі випадки банкрутства компаній зі страхування життя, — розповідає начальник департаменту роботи зі страховими посередниками компанії страхування життя «Універсальна» Наталя Стихальська. — Також і в Україні цього не було навіть за кризи».

Експерти пояснюють, що нормативна база роботи страховиків життя прописана таким чином, що шахраям значно легше знайти застосування своїм талантам в інших сегментах фінансового ринку.

Зокрема, нинішнє законодавство для ризикових компаній часто дозволяє махінаторам наживатися, навіть не порушуючи закону. Можливо, саме тому в Україні на одну компанію зі страхування життя припадає п'ять ризикових.

Навіть якщо СК збанкрутує, у законодавстві передбачений чіткий механізм повернення коштів. «Страховик не має покривати збитки за рахунок коштів сформованих страхових резервів, — пояснює голова Правління страхової компанії УСГ «Життя» Оксана Голеншина. — У разі банкрутства сформовані страхові резерви повинні бути передані іншому страховику за згодою із страховальником або виплачені застрахованій особі».

Тут важливо додати, що резерви зі страхування життя за законом повинні на будь-яку дату переви-

щувати зобов'язання страховика перед своїми клієнтами принаймні на 5%. А чи дотримується компанія цієї вимоги, має ретельно контролювати Держфінпослуг.

Труднощі вибору

Звісно, експерти мають у своєму арсеналі ще не один аргумент на користь надійності накопичувального страхування. Якщо всі разом вони вас переконують, при цьому ви усвідомлюєте потребу застрахувати себе чи близьких, а ваші статки дозволяють це зробити, то залишилося лише обрати страхову компанію. Хоча офіційно у країні зареєстровано 68 лайфівих СК, понад 95% ринку у руках 20 найбільших із них. Тому обирати швидше за все доведеться се-

ред них. У відкритих джерелах можна знайти інформацію щодо діяльності кожної компанії.

«Я б звертав увагу на фінансову стабільність балансу, запас платоспроможності, інвестиційний дохід та реалізм, що стоїть за цими цифрами. Чи є сума інвестиційного доходу реалістичною? Чи базується вона на реальних активах компанії?», — за такими принципами пропонує обирати компанію голова Правління «Фортіс Страхування Життя Україна» Хайс Юкен.

А заступник голови Правління компанії страхування життя «Універсальна» Людмила Мітякіна рекомендує орієнтуватися на наступні критерії вибору лайфівих компаній. Її досвід роботи на ринку має становити не менше 7—10 років; добре, якщо компанія входить

до складу великого холдингу; вона має бути ринковою, а не кептивною; компанія повинна бути відкритою та прозорою, пропонувати гнучкі умови програм та індивідуальний підхід до клієнта. Утім пані Мітякіна наголошує, що оцінювати СК за цими параметрами зможуть лише фахівці фінансової галузі, що мали справу з накопичувальним страхуванням. Тому в цьому сенсі страхування життя — це дійсно для розумних!

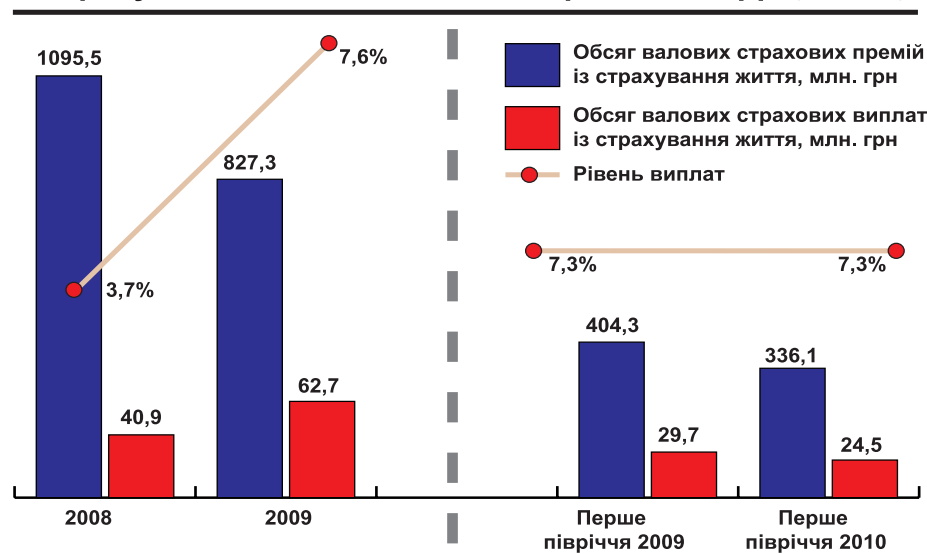
Нам залишається погодитися, що попри вільний доступ до різноманітної інформації про роботу страховиків, проблема її правильної інтерпретації є досить гострою. Тут також спадає на думку цікавий висновок. Переважна більшість громадян не здатна вирішити, чи треба страхуватися, де та як страхуватися на основі об'єктивних даних і тверезої логіки. Натомість вони керуються суб'єктивними критеріями.

Поліс із доставкою

У спробі позбавити своїх потенційних клієнтів сумнівів та невизначеностей багато компаній вирішили принести їм поліс зі страхування життя просто додому, тобто через систему MLM-продажів (багаторівневий маркетинг). І варто зазначити, що такі методи роботи також зробили певний негативний внесок в імідж страхування життя. Що поробиш, знову винні умовні рефлексії. Багаторівневий маркетинг викликає у наших громадян асоціації з настирливими агентами, що продають магичні пігулки або диво-порошок для прання. І тут не має значення, товар якої якості вам продають. Одним таким «ненав'язливий» сервіс просо не подобається, інших — відверто дратує.

Проте більшість опитаних нами експертів стверджують, що об'єктивно якість страхового продукту жодним чином не залежить від того, де саме ви купили поліс. Але, на думку деяких з них, проблема клієнта полягає в тому, що купуючи поліс через фінансового консультанта, він не бачить конкурентні пропозиції інших компаній, а лише самого консультанта. І якщо той зміг «продати себе», то клієнт придбає страховку саме у нього. Зрештою, всі страховики погоджуються, що важливо застрахувати своє життя, а як саме купувати поліс — питання другорядне.

Динаміка страхових премій та страхових виплат із страхування життя за 2008 - I півріччя 2010 рр. (млн грн)

Джерело: Держфінпослуг

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Чи варто українцям боятися валютних війн?

ПРОГНОЗ. Триває протистояння юаня і долара. «Урядовий кур'єр» досліджував, як гривня може прореагувати на можливі коливання на міжнародних ринках

Стор БОЛТРИК,
Петро ФІАЛКО
для «Урядового кур'єра»

Країна пристосувалася до нових правил гри. І бізнес, і громадяни, і навіть аналітики від влади уже остаточно звикли й змирилися з «новим курсом» гривні. Звичайно, навіть через два роки більшість за звичкою множить доларову вартість на 5, та, отямившись, повертаються до курсу 8 грн/\$.

Ані пертурбації у Нацбанку, ані оптимізація макроекономічних процесів новою владою, ані навіть вереснева «валютна паніка» серйозно на курс гривні та свідомість українців не вплинули. Кілька копійок сюди, кілька копійок туди — ось і вся ціна питання. Інша річ, коли лихо приходить з-за кордону. У 2008 р. мало хто вірив у те, що заокеанські проблеми відгукнуться в Україні так, що декілька секторів фінансового ринку майже згорнуть і й потягнуть за собою решту. Нині аналітики та звичайні громадяни активно слідкують за повідомленнями про хід «бойових дій».

Звістки з «фронтів»

Уперше на повний голос про загрозу курсових баталій заявили в Америці, але не у Північній, як того вимагає логіка, а у Південній. Міністр фінансів Бразилії Гвідо Мантега у кінці вересня істерично оголосив, що міжнародна валютна війна розпочалася, і уряди в усьому світі намагаються знизити вартість своїх національних валют, щоби підвищити конкурентоспроможність власної економіки та експорту.

Формальним приводом для заяви стало те, що у вересні центральні банки Японії, Південної Кореї і навіть Швейцарії провели інтервенції на валютних ринках, щоби запобігти подальшому зміцненню нацвалют. Утім насправді представник Латинської Америки озвучив позицію США щодо Китаю, який останні 5 років продовжує стримувати зростання юаня, попри безпрецедентний тиск з боку Вашингтона.

Потому долучилися представники низки країн, що розвиваються, — від Сингапура до Колумбії, з гучними заявами про негативні наслідки підвищення своїх валютних курсів. Хоча перетік валютного капіталу й стимулює за допомогою інвестицій економіки, що розвиваються, експорт

Дешевий юань та стабільний долар — головні пріоритети Китаю

згортається достатньо швидкими темпами.

Цілком імовірно, що у світі пропустили би повз вуха всі ці факти і навіть саму заяву міністра, але надто журналісти та аналітики уподобали забутий термін «валютні війни», а тут ще представники різних міжнародних інститутів почали підливати олії до вогню.

Приїхавши до Ялти, директор-розпорядник Міжнародного валютного фонду (МВФ) Домінік Стросс-Кан відзначив: світові фінансовій системі дійсно можуть загрожувати валютні війни, що пов'язано зі зменшенням рівня міжнародного співробітництва, якого досягли за кризи і який дозволив уникнути гірших його наслідків. Та більше того, він наголосив, що такий шлях безперспективний, оскільки спроба підтримати експорт за рахунок девальвації валюти в одній країні натрапить на таку ж відповідь інших держав.

Глава МВФ зазначив, що досягнутий за кризи високий рівень кооперації між країнами починає знижуватися, і це є серйозною проблемою. «Дух

спільної роботи зникає, а треба працювати разом, адже криза може повернутися», — наголосив фінансист.

Апокаліптичні прогнози...

Один із найбільш авторитетних економістів сучасності та великий оптиміст Нуриель Рубіні, який у кожній негативній тенденції вбачає початок кризи, перебуваючи в Києві, заявив, що валютні війни взагалі можуть перерости у війни торговельні. Власне перші «продовольчі сутички» не за горами.

Конгресмени з Вашингтона вже давно наголошують, що дії Пекіна — це саботаж та запланована довгострокова акція проти США і взагалі цілого світу. Логічно, що бажаючи побороти надто агресивний збут товару з Китаю, американці намагаються посилити «надто недооцінений» юань.

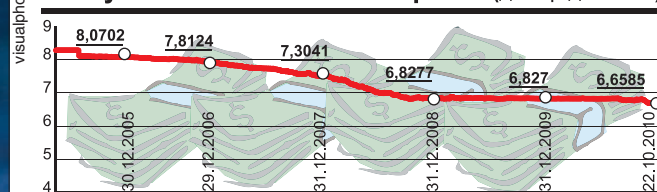
У Піднебесній ці випадки парирують. «Китайські компанії отримують від експорту прибуток у 2-3%, щонайбільше — 5%, — озвучує свою позицію

прем'єр КНР Вень Цзябао. — Якщо ми збільшимо вартість юаня на 20-40%, як на тому наполягають наші американські партнери, більшість компаній-експортерів просто закрийються, мільйони втратять роботу, почнеться соціальна нестабільність. Якщо китайська економіка поглине кризу, це вплине на весь світ».

Така турбота про світове благополуччя вочевидь не влаштовує промислове лобі Північної Америки, тому все частіше там чути заклики про торговельні обмеження потоків з Азії. А така активність дійсно може призвести до торговельних війн, що спричинить рецесії цілих регіонів, світову суперкризу, яка переросте у глобальну велику депресію. Тоді ані світова кооперація, ані локальні рецепти не допоможуть розвинути країнам вийти з економічного піке.

До речі, на конференції Bloomberg з валютних ринків у кулуарах аналітики з схиством згадували, як 20 років тому саме США цілеспрямовано знижували курс вічозеленої грошової одиниці зара-

У торговій війні між США і Китаєм долар виступає найсильнішою зброєю (долар до юаня)

Джерело: Bloomberg

ди боротьби з нафтовими та газовими економіками, а тепер пожинають плоди.

... і зловязикість практиків

Конференція Bloomberg взагалі виявилася на подив цікавою. В одній із дискусій учасники нагадали, що долар здешевшав стосовно низки валют Латинської Америки на 15-20%. У випадку з бразильським реалом взагалі на 25%. Потому делегати взяли на глум усі страхи, дійшовши висновку, що держави не ведуть валютних війн.

Країни з економікою, що розвивається, в усьому світі лише збільшили обсяги закупівлі доларів США та вжили інших заходів для стримування зміцнення курсів своїх нацвалют.

«Зараз це не війна. Я би розмежував прями інвестиції та випадки, коли країни намагаються затримати темпи зростання основних показників», — наводить агенція «Інтерфакс-Україна» слова аналітика управлінської компанії найбільшого фонду облігацій світу РІМСО Ричарда Кларіда. «Emerging markets завжди намагалися управляти своїми валютами», — стверджує засновник і портфельний менеджер Grant Capital Partners Стівен Дунєер.

Очікування для гривні

Однак українцям панікувати не варто. В умовах вітчизняної економіки зміна вартості основних валют навряд чи знайде своє відображення у зміцненні гривні. «Для України американський долар є основною розрахунковою валютою з експортно-імпортних операцій і відображає попит на іноземну валюту всередині країни, — пояснює голова Правління ПАТ «Енергобанк» Олена Малинська. — Тому його вартість напряму не пов'язана зі змінами у світовій економіці та динамікою розвитку окремих її лідерів».

За словами експерта, історично так склалося, що курси інших валют визначають-

ся через їхні співвідношення до американського долара на міжнародних ринках.

Тому значних коливань пари долар/гривня вже не варто очікувати. «Але коливання курсів інших валют (євро, фунт, франк, рубль, єна) можуть бути надто великими доти, доки не знайдуть нового способу виходу з фінансово-економічного колапсу провідних економік», — застерігає фінансовий аналітик Юлія Прищепка.

До речі, експерти зазначають, що одним із способів здешевлення гривні міг би стати перехід до прив'язки до валютного кошика. Утім це буде лише за умови прийняття курсу країни на євроінтеграцію і ринкових методів управління економікою.

Однак Олена Малинська рекомендує не забувати, що значними факторами, які впливають на курси іноземних валют проти гривні, є рівень інфляції та сальдо фінансового рахунку України. «Оскільки Україна — експортно-орієнтовна держава як щодо сальдо імпорту товарів та послуг, так і щодо залучення капіталу, ці фактори якнайбільше впливатимуть на вартість національної валюти у співвідношенні іноземних валют», — пояснює вона.

Зважаючи на показники зростаючої інфляції, на збільшення розриву між експортом та імпортом, Олена Малинська попереджає про потенційне послаблення національної валюти у межах 3-5% протягом найближчих шести місяців. Експерти взагалі вважають, що курс гривні у середньостроковій перспективі так і буде тупцювати навколо відмітки у 8 грн/\$.

«Так і залишиться — 7,80-8,20, — додає Юлія Прищепка. — Щоправда, обіцяна лібералізація може врівноважити ринок на інших від вищезгаданого коридору рівнях». Це залежатиме від втручання залишити капітал у країні, а також від розв'язання проблем енергозалежності. Але за будь-яких обставин ніщо не віщує українцям нових економічних обвалів і катаклізмів.